

Nedávný politický vývoj a navrhované strategické možnosti

Zlepšování kvality a rovnosti ve vzdělávání v době rozpočtových omezení je náročné pro každou zemi, ale vzdělání je hlavní pákou ke snížení nezaměstnanosti a podpoře udržitelného hospodářského růstu a sociálního pokroku. To vyžaduje včas zajistit přístup ke kvalitnímu vzdělání a umožnit všem žákům dokončit alespoň vzdělání s maturitou. Zvláštní pozornost je třeba věnovat znevýhodněným žákům a školám, aby byla zajištěna prevence školní neúspěšnosti a odpadlictví. Společně s ostatními strategiemi může vzdělávání přispět k přerušení závislosti životní perspektivy na sociálně-ekonomickém zázemí. V tomto kontextu jsou pro Českou republiku klíčová následující strategická témata:

- **Opakování ročníku.** Ačkoliv k opakování ročníku dochází jen zřídka, protože pouze 4 % žáků opakuje alespoň jeden rok v době, než dosáhnou 15 let (obr. 2.1), možnosti pro zaostávající žáky jsou speciální školy. K řešení mezer ve výsledcích vzdělávání a lepším výsledkům může v běžných školách přispět více účinných strategií, včetně průběžného a komplexního hodnocení, individuální podpory žákům a posílení schopnosti učitelů učit třídy s různou úrovní vzdělávacích výsledků.
- **Výběr žáků pro střední školy.** Žáci jsou vybíráni ve věku 11 let, tedy dříve než v mnoha jiných zemích OECD (tabulka 2.2). Výběr by měl být odložen až na počátek vyššího středního vzdělávání, protože brzký výběr brání rovnosti, aniž by nutně zvýšil celkový prospěch žáků. Pokud se výběr žáků neodloží, jeho negativní vliv lze omezit potlačením segregace žáků s nižším prospěchem, zajištěním vysoké úrovně osnov a zvýšením příležitostí ke změně výběru žáků. Kromě toho lze se specifickými vzdělávacími záměry v určitých předmětech a v dočasném časovém horizontu vytvořit skupiny žáků s nižším prospěchem. To je podstata toho, jak zabránit dalšímu prohloubení rozdílů v učení mezi žáky.
- **Volba školy.** Zatímco většina rodičů z nižších sociálně-ekonomických poměrů posílá své děti do blízkých základních škol, v případě rodin s vyšším sociálně-ekonomickým statusem je to jen malý počet. Plná rodičovská volba může rozšířit nerovnosti a zhoršit segregaci. Strategie pro zajištění vyváženějšího rozdělení žáků z různých prostředí v České republice zahrnují: zavedení řízených systémů pro výběr škol zvažujících rovnost, zajištění toho, že znevýhodnění žáci jsou atraktivní pro kvalitní školy prostřednictvím finančních pobídek, kritérií výběru nebo poukázek, zlepšení přístupu k informacím pro znevýhodněné rodiny a zvyšování jejich povědomí o vzdělávacích možnostech.
- **Finanční prostředky na vzdělávání.** Školy mohou od školního roku 2011–2012 požádat o vyšší finanční prostředky pro sociálně a ekonomicky znevýhodněné žáky. Přiměřené financování je také stěžejní pro zajištění kvalitního přístupu ke vzdělávání a péči v raném věku. Více prostředků na tento vzdělávací stupeň by mohlo snížit nedostatek míst a zvýšit kvalitu učitelského sboru. I když téměř všechny děti ve věku 3–6 let absolvují předškolní vzdělávání, pouze 1 % dětí do 3 let navštěvuje jesle. Předškolní vzdělávání a péče může poskytnout kvalitní rané vzdělávací prostředí a předcházet budoucím nevýhodám ve vzdělávání. To je zvláště důležité v případě romských žáků, kteří mají velmi nízkou účast.
- **Ukončení středního vzdělání.** Ačkoliv je Česká republika jednou ze zemí OECD s nejvyšší mírou ukončeného vyššího středního vzdělání, jen velmi málo romských dětí dosáhne této úrovně vzdělání. Zaměřením na znevýhodněné žáky, kteří jsou ohroženi předčasným odchodem, stejně jako poskytováním příležitostí pro ty, kteří již opustili vzdělávací systém, by se mohla zvýšit míra dokončení maturitního vzdělání. Také zvyšování kvality odborného vzdělávání a přípravy (VET), odstranění slepých uliček a zvýšení propustnosti mezi jednotlivými školami může poskytnout více vzdělávacích a pracovních příležitostí. Pro zajištění rovnosti s dalšími studijními programy je třeba, aby žáci učebních oborů rozvíjeli podobné dovednosti, které jsou obvykle rozvíjeny ve všeobecně zaměřených programech vyššího středního vzdělávání.

Znevýhodněné školy se žáky s horším prospěchem. V České republice navštěvuje školy, do kterých dochází žáci z lépe situovaného prostředí, menší procento znevýhodněných žáků, než je průměr OECD (obr. 3.4). Zlepšení vzdělávání ve znevýhodněných školách může zmírnit dopad